

Anna Maria Ülviste

SUHTLEMINE

Õpetaja juhendmaterjal

Toimetulekuõppe kõnearenduse tundideks

Juhendaja: ped. dokt. Karl Karlep

Sisukord

Õpetamisprotsessi kirjeldus ja õppematerjal	3
1. TUTVUMINE	4
2. MARI JA TOOMAS KODUS	5
SITUATSIOON 1 – <i>NAGU SEAPESA</i>	6
SITUATSIOON 2 – <i>KOPS LÄHEB ÜLE MAKSA</i>	9
SITUATSIOON 3 – <i>SAI TRIIBULISED PÜKSID</i>	12
3. MARI JA TOOMAS KÄIVAD KOOLIS	16
SITUATSIOON 1 – <i>VESI AHJUS</i>	17
SITUATSIOON 2 – <i>TEGI SÄÄRED</i>	20
SITUATSIOON 3 – <i>SILMAD PEOS</i>	23
4. MARI JA TOOMAS LÄHEVAD LINNA	27
SITUATSIOON 1 – <i>JÄNEST SÕITMA</i>	28
SITUATSIOON 2 – <i>LÕI SILMAD MAHA</i>	31
SITUATSIOON 3 – <i>JÄNES PÕUES</i>	34

Õpetamisprotsessi kirjeldus ja õppematerjal

Käesoleva õppematerjali eesmärk on arendada toimetulekuõppe III arengutasemel õppivate õpilaste pragmaatilisi oskusi, täpsemalt ülekantud tähendusega repliikide mõistmist.

Õppematerjalis käsitletakse üheksat ülekantud tähendusega repliiki. Materjal koosneb situatsioonikirjeldustest ning situatsioonikirjeldusi illustreerivatest piltidest.

Õpetamisprotsess on üles ehitatud järgmiselt:

- Piltide ning situatsioonikirjelduste abil toetatakse kujutluspildi loomist kirjeldatavast situatsioonist.
- Õpilastele tutvustatakse metafoorseid repliike ning neile vastavaid tavapärase sõnastusega lausungeid situatsioonikirjelduste ja pildimaterjali abil. Küsimustega suunatakse õpilast seostama kuuldut/nähtut isikliku kogemuse ning eelteadmistega.
- Õpetaja suunab kujutluspildi loomist situatsioonist ning õpilased otsustavad, mis metafoorse ja mis tavapärase sõnastusega lausung sobib kirjeldatud situatsiooni kohta kõige paremini.
- Õpilastele tutvustatakse eri situatsioone pildimaterjali abil ning õpilase ülesanne on kuuldud metafoorse sõnastusega lausungi juurde sobiva pildi valimine.
- Õpilane sobitab kokku situatsiooni (pildi) ning sobiva lausungi.
- Õpilane sõnastab metafoorse lausungi situatsiooni kohta pildi toel vastuseks küsimusele.

Kõik ülesannetes kasutatavad pildid analüüsitakse. Õpilasi suunatakse vaatlema ning küsimuste ja/või osutamise abil märkama olulisi detaile.

Vajadusel abistab õpetaja õpilast ülesande sooritamise protsessis, valib selleks sobiva viisi (situatsiooni kirjelduse kordamine, pildile toetumine, eri lausungite hulgast valiku suunamine, lausungi alguse ette ütlemine) sõltuvalt olukorrast ning õpilasest.

Materjalis on valik võimalikke küsimusi situatsioonikirjelduste analüüsimiseks ning õpilase abistamiseks. Sellele vaatamata peaks õpetaja lähtuma oma klassi ja iga õpilase eripärast ning materjale vastavalt sellele kohandama. Oluline on seostada esitatav materjal õpilaste isiklike kogemustega ning suunata õpilasi nende võimetele vastavalt arutlema.

1. TUTVUMINE

- Eesmärk** Õpilased häälestuvad ülesannetele ja tutvuvad tegelastega ülesannetes.
- Vahendid** Kaks pabernukku – poiss ja tüdruk.
- Tegevus** Õpetaja tutvustab õpilastele ülesannete tegelasi ja esitab korraldatud tegevuse (situatsiooni) kohta küsimused.

Õpetaja tegevus ja kõne	Õpilaste tegevus ja kõne
Õpetajal on kaks pabernukku – üks poiss ja teine tüdruk. <i>Täna saame tuttavaks uute sõpradega. Vaata! Üks on poiss (osutab pabernukule). Poisi nimi on Toomas. Teine on tüdruk (osutab pabernukule). Tüdruku nimi on Mari. Mari ja Toomas tulid meile külla. Mari ja Toomas tahavad teiega/sinuga tuttavaks saada. Saame tuttavaks!</i> Õpetaja tervitab lapsi pabernukuga: <i>Tere! Minu nimi on Toomas.</i> Õpetaja tervitab lapsi teise pabernukuga: <i>Tere! Minu nimi on Mari. Mis on teie nimed?</i>	Õpilane ütleb tere ja oma nime.
Küsimused teksti mõistmise kohta: Ütle laste nimed! <i>Mari ja Toomas.</i> Kes neist on poiss? <i>Toomas, osutab.</i> Kes neist on tüdruk? <i>Mari, osutab.</i> Kes ütlesid tere? <i>Mari ja Toomas.</i> Kes ütlesid oma nime? <i>Mari ja Toomas.</i> Millest rääkis Toomas? <i>Õpilane edastab lausungi oma sõnadega.</i> Millest rääkis Mari? <i>Õpilane edastab lausungi oma sõnadega.</i> Arutelule suunavate küsimuste esitamine (nt. <i>Kuidas on viisakas tervitada? Mida sa ütled, kui ennast tutvustad?</i>). ABI: • situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; • tegevuse mängulisus sõltub õpilastest. Nõ. tutvumise osa võib õpetaja läbi viia oma nägemuse järgi.	

2. MARI JA TOOMAS KODUS

- Eesmärk** Luua kujutus kirjeldatud situatsioonist (Mari ja Toomase perekond ja elukoht).
- Vahendid** Pabernukud Mari ja Toomas, pilt 1 (Mari ja Toomase perekond ja maja).
- Tegevus** Õpetaja loob situatsiooni, kus tegelased (pabernukud) Mari ja Toomas näitavad õpilastele pilti oma kodust ja perekonnast (k.a endast). Õpetaja esitab õpilastele lühiteksti, mida illustreerib pilt. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Õpetaja esitab sisutaastavad küsimused kuulnud lühiteksti kohta.

Õpetaja tegevus ja kõne	Õpilaste tegevus ja kõne
Õpetajal on kaks pabernukku. Õpetaja paneb lauale pildi nr 1. <i>See maja on Toomase ja Mari kodu. Selles majas elavad ka ema ja isa. Mari, Toomas, ema ja isa on perekond. Toomasel on oma tuba. Maril on ka oma tuba. Emal ja isal on ka oma tuba.</i>	Õpilane vaatab pilti õpetaja osutamise järgi.
Õpetaja kokkuvõte: <i>Mari ja Toomas elavad majas. See maja on nende kodu. Selles majas elavad ka Mari ja Toomase ema ja isa. Mari, Toomas, ema ja isa on perekond.</i> Küsimused teksti mõistmise kohta: Kellest ma rääkisin? <i>Marist, Toomasest, emast, isast.</i> Kelle kodu on pildile joonistatud? <i>Mari ja Toomase.</i> Kelle kodu see veel on? <i>Emal ja isal.</i> Kellel on oma tuba? <i>Toomasel.</i> Kellel veel on oma tuba? <i>Maril.</i> Kas emal ja isal on ka oma tuba? <i>Jah.</i> Arutelule suunavate küsimuste esitamine (nt. <i>Kes teie hulgast elavad majas? Kes teie hulgast elavad korteris? Kes sinu kodus veel elavad? Kas sul on oma tuba?</i>). ABI: • pildile osutamine; • situatsiooni kirjelduse kordamine; • suunavate lisaküsimuste esitamine.	

SITUATSIOON 1 – NAGU SEAPESA

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *nagu seapesa* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 2–12, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 2, millel on kujutatud Toomase segamini tuba. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab nukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib.

See on Toomase tuba. Toomas on mõnikord lohakas. Lohakas poiss ei korista oma tuba. Toomase toa põrandal on mustad sokid. Toomas sõi kommi. Ta viskas paberid põrandale. Mari tuli Toomase tuppa.

Toomas ütleb Marile: „Minu tuba ei ole korras.“

Mari ütleb: „Jah, sinu tuba on nagu seapesa.“

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss ja tüdruk rääkisid koristamata toast. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Toomas ütles: tuba ei ole korras. Mari ütles: tuba on nagu seapesa. Tuba ei ole korras. Selle asemel saab öelda – tuba on nagu seapesa.

Analüüs:

- Mida Toomas ei teinud oma toas? *Ei koristanud. Mille järgi sa aru saad? Põrandal on mustad sokid; paberid on põrandal.*
- Mida ütles Toomas oma toa kohta? Mis sõnadega rääkis Toomas? *Minu tuba ei ole korras.*
- Mida ütles Mari Toomase toa kohta? Mis sõnadega rääkis Mari? *Sinu tuba on nagu seapesa.*
- Toomase tuba ei olnud korras. Mis sõnadega rääkis tegemata tööst Toomas? *Minu tuba ei ole korras.*
- Toomase tuba ei olnud korras. Mis sõnadega rääkis tegemata tööst Mari? *Tuba on nagu seapesa.*
- Mari võrdles Toomase tuba ühe asjaga. Millega? *Seapesaga.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsioonikirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 3, millel on kujutatud Mari segamini tuba. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte.

See on Mari tuba. Mari toas on ka asjad laiali. Mari sõi banaani. Ta jättis koored põrandale. Prügikast on prügi täis. Mari tuba on segamini.

Õpetaja kokkuvõtte:

Mari toas on asjad laiali. Tuba on koristamata. Selle asemel saab öelda – tuba on nagu seapesa.

Vaata pilti. Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Mari tuba ei ole ära koristatud. Kas ma ütlesin õigesti?

Mari tuba on ära koristatud. Kas ma ütlesin õigesti?

Mari tuba on nagu seapesa. Kas ma ütlesin õigesti?

Mari tuba näeb ilus välja. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Tuba on nagu seapesa. See tähendab – tuba ei ole korras. Tuba on koristamata.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (4–7), millel on kujutatud neli kööki. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Mis on pildil kujutatud? Mis on/ei ole korras?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Köök on nagu seapesa. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuidas saab veel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Köök on nagu seapesa (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle asemel saab öelda – köök ei ole korras. Köök on koristamata.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (8–11), millel on kujutatud neli elutuba. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Mis on pildil kujutatud? Mis on/ei ole korras?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Kuula. Tuba on nagu seapesa. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Tuba näeb ilus välja. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Tuba ei ole korras. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Tuba on korras. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Tuba on nagu seapesa (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle kohta saab öelda – tuba on koristamata. Tuba ei ole korras.

5. Metafoorse lausungi kasutamine situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 12, millel on kujutatud segamini klassiruum. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutlus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Mis on pildil kujutatud? Mis on/ei ole korras?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Mis ruum on pildile joonistatud? *Klass.*
- Mida näed klassis? *Õpilane nimetab pildil kujutatud objekte.*
- Mis on klassis valesti? *Klass on segamini. Nimetab, mis on valesti. Klass ei ole korras.*

- Klass on segamini. Klass ei ole korras. Kuidas saab veel öelda? *Nagu seapesa.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine (nt. *Millega saab seda klassi võrrelda? Kelle pesaga saab seda klassi võrrelda?*); valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse etteütlemine.

SITUATSIOON 2 – *KOPS LÄHEB ÜLE MAKSA*

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *kops läheb üle maksa* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 13–23, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 13, millel on kujutatud kurja näoga ema. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab pabernukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist vaadatakse pilti, millel on kujutatud Toomase segamini tuba (pilt nr 2).

See on Toomase ja Mari ema. Ema läks Toomase tuppa. Ema nägi, et Toomase tuba on väga segamini. Ema sai kurjaks. Toomas läks Mari juurde.

Toomas ütles Marile: “Ema sai kurjaks.”

Mari ütles Toomasele: „Jah, emal läks kops üle maksa.”

Õpetaja kokkuvõtte:

Poiss ja tüdruk rääkisid ema kurjaks saamisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Toomas ütles: ema sai kurjaks. Mari ütles: emal läks kops üle maksa. Ema sai kurjaks, ema sai vihaseks. Selle asemel saab öelda – emal läks kops üle maksa.

Analüüs:

- Kuhu ema läks? *Toomase tuppa.*
- Mida ema nägi? *Tuba oli väga segamini.*
- Missuguseks muutus ema? *Ema sai kurjaks.*
- Mida ütles Toomas ema kohta? Mis sõnadega rääkis Toomas? *Ema sai kurjaks.*
- Mida ütles Mari ema kohta? Mis sõnadega rääkis Mari? Mis sõnadega rääkis Mari ema kurjaks saamisest? *Emal läks kops üle maksa.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsioonikirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 14, millel on kujutatud kurja näoga naisterahvas. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist vaadatakse pilti, millel on kujutatud Mari segamini tuba (pilt nr 3).

Siis läks ema Mari tuppa. Ema nägi, et Mari tuba on ka väga segamini. Ema sai kurjaks.

Õpetaja kokkuvõte:

Ema nägi Mari tuba. Mari tuba oli väga segamini. Ema sai kurjaks, ema sai vihaseks. Selle asemel saab öelda – kops läks üle maksa.

Vaata pilti. Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Emal läks kops üle maksa. Kas ma ütlesin õigesti?

Ema muutus rõõmsaks. Kas ma ütlesin õigesti?

Ema sai vihaseks. Kas ma ütlesin õigesti?

Ema naeratas ja oli heas tujus. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Emal läks kops üle maksa. See tähendab – ema sai kurjaks, ema sai vihaseks.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (15–18), millel on kujutatud neli meesterahvast. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus on mees? Mille järgi sa aru saad?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Mehel läks kops üle maksa. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib? Kuidas saab veel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Kops läks üle maksa (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle asemel saab öelda – sai kurjaks, sai vihaseks.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (19–22), millel on kujutatud neli tüdrukut. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus tüdruk on? Mille järgi sa aru saad?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Kuula. Tüdruk on rõõmus ja naeratab. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Tüdrukul läks kops üle maksa. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Tüdruk sai kurjaks. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Tüdruk on heas tujus. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Tüdrukul läks kops üle maksa (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle kohta saab öelda – tüdruk sai kurjaks, tüdruk sai vihaseks.

5. Metafoorse lausungi kasutamine pildil kujutatud situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 23, millel on kujutatud kurja näoga vanem naisterahvas. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutlus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus on naine? Mille järgi sa aru saad?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Toomasel ja Maril on ka vanaema. See (*õpetaja osutab pildile*) on laste vanaema. Mille järgi sa aru saad? *Laps vastab pildile ja oma kogemusele tuginedes.*
- Mida vanaema tunneb? *Vanaema on kuri/pahane/pahas tujus.*
- Mille peale ta võis kurjaks saada? *Pakuvad vastuseid oma kogemusele toetudes.*
- Vanaema sai kurjaks. Kuidas saab veel öelda? *Vanaemal läks kops üle maksa.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

SITUATSIOON 3 – *SAI TRIIBULISED PÜKSID*

Eesmärk õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *sai triibulised püksid* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid pildid nr 24–32, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Järgnevate ülesannete juures selgitatakse õpilastele, et lood, mida õpetaja räägib, juhtusid kaua aega tagasi. Tänapäeval ei tohi last lüüa.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 24, millel on kujutatud tüdruk, kes saab ema käest vitsa (õpetaja osutab pildile ja selgitab – pildile on joonistatud tüdruk. Sellest tüdrukust sai Toomase vanaema). Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab nukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist, vaadatakse pilti, millel on kujutatud Toomase ja Mari vanaema.

See on Mari ja Toomase vanaema. Vanaema rääkis Toomasele loo: „See juhtus kaua aega tagasi. Mina olin veel laps. Mul oli üks ilus kleit. Ma tegin oma kleidi mustaks. Minu ema sai väga pahaseks. Ta võttis kapi pealt vitsa. Ema lõi mind vitsaga.“

Toomas läks Mari juurde. Toomas ütles Marile: „Vanaema rääkis mulle jutu. See juhtus kaua aega tagasi. Vanaema oli veel laps. Vanaema sai siis vitsa.“
Mari ütles Toomasele: „Oi! Vanaema sai triibulised püksid!“

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss ja tüdruk rääkisid vitsa saamisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Toomas ütles: vanaema sai vitsa. Mari ütles: vanaema sai triibulised püksid. Sai vitsa. Selle asemel saab öelda – sai triibulised püksid.

Analüüs:

- Kes rääkis Toomasele ühe loo? *Vanaema.*
- Millest rääkis vanaema Toomasele? *Sellest, et ta sai vitsa, sellest kui ta väike oli.*
- Kes sai vanaema peale pahaseks? *Tema ema.*
- Mille võttis ema kapi pealt? *Vitsa.*
- Mida tegi ema vitsaga? *Lõi vanaema.*
- Kes lõi vanaema vitsaga? *Ema.*
- Kellele rääkis Toomas loo edasi? *Marile.*
- Mida ütles Toomas? Mis sõnadega rääkis Toomas? *Vanaema sai vitsa.*
- Mida ütles Mari vitsa saamise kohta? Mis sõnadega rääkis Mari? *Vanaema sai triibulised püksid.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsiooni kirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 25, millel on kujutatud poiss, kes saab ema käest vitsa. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte.

Vanaema rääkis lastele veel ühe jutu. Vanaema rääkis: vanasti said lapsed tihti vitsa. Väike Peeter tegi uued püksid katki. Peetri ema nägi katkisi pükse. Peetri ema sai kurjaks. Ta võttis vitsa. Ema lõi Peetrit vitsaga.

Õpetaja kokkuvõte:

Peeter tegi uued püksid katki. Peetri ema sai kurjaks. Ta võttis vitsa. Ema lõi Peetrit vitsaga. Peeter sai ema käest vitsa. Selle asemel saab öelda – Peeter sai ema käest triibulised püksid.

Vaata pilti! Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Kuula! Ema teeb Peetrile pai. Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula! Peeter saab ema käest triibulised püksid. Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula! Peeter saab emalt vitsa. Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula! Ema kallistab Peetrit. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Sai triibulised püksid. See tähendab – sai vitsa. Öeldakse veel – sai kere peale.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (26–28), millel on kujutatud isa koos pojaga. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida isa teeb? Mis pahanduse võis poiss teha? Mille peale võis isa pahandada?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Poiss sai isa käest triibulised püksid. Mis pildist ma rääkisin? Kuidas saab veel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Poiss sai isa käest triibulised püksid (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – poiss sai isa käest vitsa, poiss sai kere peale.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (29–31), millel on kujutatud ema koos pojaga. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida teeb ema? Kellele ema vitsa annab? Miks annab ema poisile vitsa?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Kuula. Poiss saab ema käest vitsa. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poiss saab ema käest pahandada. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Ema kallistab poissi. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poiss saab ema käest triibulised püksid. Mis pildist ma rääkisin?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Poiss saab triibulised püksid (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – poiss sai vitsa, poiss sai kere peale.

5. Metafoorse lausungi kasutamine situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 32, millel on kujutatud poiss, kes saab ema käest vitsa. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutlus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida teeb ema? Kellele ema vitsa annab? Miks annab ema poisile vitsa?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Poiss.*
- Kes on veel pildile joonistatud? *Ema.*
- Mida ema teeb? *Annab poisile vitsa.*
- Poiss saab ema käest vitsa. Kuidas saab veel öelda? *Poiss saab ema käest triibulised püksid.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

3. MARI JA TOOMAS KÄIVAD KOOLIS

Eesmärk Luua kujutlus kirjeldatud situatsioonist (Mari ja Toomase kool).

Vahendid Pabernukud Mari ja Toomas, pilt 33 (koolimaja).

Tegevus Õpetaja esitab õpilastele lühiteksti, mida illustreerib pilt Mari ja Toomase koolimajast. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Õpetaja esitab sisutaastavad küsimused kuulnud lühiteksti kohta.

Õpetaja tegevus ja kõne	Õpilaste tegevus ja kõne
Õpetajal on kaks pabernukku. Õpetaja paneb lauale pildi 33. <i>See on koolimaja. Mari ja Toomas õpivad selles koolis. Mari ja Toomas on õpilased. Mari ja Toomas õpivad 7. klassis. Marile meeldib koolis käia. Toomasele ka meeldib koolis käia.</i>	Õpilased kuulavad ja vaatavad pilti.
Küsimused teksti mõistmise kohta: Mis maja on pildile joonistatud? <i>Koolimaja.</i> Kes selles koolis õpivad? <i>Mari ja Toomas.</i> Mida Mari ja Toomas koolis teevad? <i>Õpivad.</i> Kas Mari ja Toomas on õpilased või õpetajad? <i>Õpilased.</i> Mitmendas klassis Mari ja Toomas õpivad? <i>Seitsmendas.</i> Mis Meeldib Marile ja Toomasele? <i>Koolis käia.</i> Arutelule suunavate küsimuste esitamine (nt. <i>Mis majas meie praegu oleme? Mida sina koolis teed? Mis sulle meeldib koolis?</i>). ABI: • pildile osutamine; • situatsiooni kirjelduse kordamine; • suunavate lisaküsimuste esitamine.	

SITUATSIOON 1 – VESI AHJUS

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *vesi ahjus* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 34–44, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 34, millel on kujutatud poiss, kes lööb jalaga palli. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab pabernukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib.

Koolis oli vahetund. Poisid ja tüdrukud mängisid palli. Toomas lõi palli. Pall lendas vastu lillepotti. Lillepott kukkus põrandale. Lillepott läks katki. Toomas läks Mari juurde.

Toomas rääkis Marile: „Ma lõhkusin lillepoti ära. Ma tegin pahandust. Ma olen nüüd suures hädas.“

Mari ütles Toomasele: „Jah! Sul on vesi ahjus.“

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss ja tüdruk rääkisid hädas olemisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Toomas ütles: ma olen suures hädas. Mari ütles: sul on vesi ahjus. Ma olen suures hädas. Selle asemel saab öelda – mul on vesi ahjus.

Analüüs:

- Kes mängisid palli? *Poisid ja tüdrukud.*
- Kes viskas palli? *Toomas.*
- Mille vastu viskas Toomas palli? *Lillepoti vastu.*
- Mis juhtus lillepotiga? *Kukkus põrandale, läks katki.*
- Mida ütles Toomas? Mis sõnadega rääkis pahandusest Toomas? *Ma olen nüüd suures hädas.*
- Mida ütles Mari? Mis sõnadega rääkis pahandusest Mari? *Toomasel on vesi ahjus.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsiooni kirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 35, millel on kujutatud poiss, kes ajas klaasi laualt maha. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte.

Poisid jooksid sööklasse. Toomas jooksis vastu lauda. Laua peal oli klaas. Klaas kukkus põrandale. Klaas läks katki. Toomas läks Mari juurde. Toomas rääkis Marile: „Ma tegin pahandust. Ma lõhkusin klaasi ära.“

Õpetaja kokkuvõte:

Toomas tegi pahandust. Toomas lõhkus klaasi ära. Toomas oli suures hädas. Selle asemel saab öelda – Toomasel oli vesi ahjus.

Vaata pilti. Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Toomas oli suures hädas. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas ei teinud pahandust. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomasel oli vesi ahjus. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas oli tubli poiss. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Toomasel oli vesi ahjus. See tähendab – Toomas oli suures hädas.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (36–39), millel on kujutatud neli kassi. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida kass teeb? Kas nii tohib teha? Mida tegi kass valesti?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Kassil oli vesi ahjus. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuidas saab veel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Kass tegi pahandust (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Kassil oli vesi ahjus. Selle asemel saab öelda – kass oli suures hädas.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (40–43), millel on kujutatud neli koera. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida koer teeb? Kas nii tohib teha? Mida tegi koer valesti?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Kuula. Koeral oli vesi ahjus. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Koer kuulas hästi sõna. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Koer oli sõbralik. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Koer oli suures hädas. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõtte:

Koer tegi pahandust (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Koeral oli vesi ahjus. Selle asemel saab öelda – koer oli suures hädas.

5. Metafoorse lausungi kasutamine pildil kujutatud situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 44, millel on kujutatud tüdruk, kes joonistas seina peale. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida tüdruk tegi? Kas seina peale tohib sodida?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Tüdruk.*
- Mida tüdruk tegi? *Joonistas seina peale.*
- Kuhu tüdruk joonistas? *Seina peale.*

- Kes joonistas seina peale? *Tüdruk.*
- Kas seina peale tohib joonistada? *Ei tohi.*
- Tüdruk tegi pahandust. Tüdruk oli suures hädas. Kuidas saab veel öelda?
Tüdrukul oli vesi ahjus.

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

SITUATSIOON 2 – *TEGI SÄÄRED*

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *tegi sääred* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 45–55, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 45, millel on kujutatud jooksev poiss. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab nukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist vaadatakse pilti, millel on kujutatud Toomas, kes ajas lillepoti põrandale (pilt nr 34).

Toomas tegi pahandust. Toomas lõhkus lillepoti ära. Toomas hakkas kartma. Ta kartis, et saab õpetajalt pahandada. Toomas jooksis ära. Toomas nägi Mari. Toomas ütles Marile: „Ma jooksin minema.“

Mari ütles Toomasele: “Toomas, sa tegid sääred.”

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss ja tüdruk rääkisid ära jooksmisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Toomas ütles: ma jooksin minema. Mari ütles: Toomas tegi sääred. Jooksis minema. Selle asemel saab öelda – tegi sääred.

Analüüs:

- Mille Toomas ära lõhkus? *Lillepoti.*
- Mida Toomas kartis? *Et õpetaja hakkab pahandama.*
- Mida Toomas hirmu pärast tegi? *Jooksis minema.*
- Mida ütles Toomas? Mis sõnadega rääkis Toomas ära jooksmisest? *Ma jooksin minema.*
- Mida ütles Mari Toomase kohta? Mis sõnadega rääkis Mari ära jooksmisest? *Toomas tegi sääred.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsiooni kirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 46, millel on kujutatud jooksev poiss. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist, vaadatakse pilti, millel on kujutatud Toomas, kes ajas joogiklaasi põrandale (pilt nr 35).

Toomas tegi pahandust. Toomas lõhkus joogiklaasi. Toomas hakkas kartma. Ta kartis, et saab õpetajalt pahandada. Toomas jooksis ära.

Õpetaja kokkuvõte:

Toomas kartis õpetajat. Toomas jooksis ära. Selle asemel saab öelda – Toomas tegi sääred.

Vaata pilti! Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Toomas jäi õpetajat ootama. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas tegi sääred. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas jooksis minema. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas jalutas sööklas ringi. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste osutamine.

Õpetaja teeb kokkuvõtte:

Toomas tegi sääred. Selle asemel saab öelda – Toomas jooksis ära.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (47–50), millel on kujutatud neli kassi. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida kass teeb?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist, vaadatakse pilti, millel on kujutatud kass, kes kraapis diivanit (pilt nr 38).

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Miisu tegi sääred. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib? Kuidas saab veel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Miisu tegi sääred (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle asemel saab öelda – Miisu jooksis ära.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (51–54), millel on kujutatud neli koera. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida koer teeb?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist, vaadatakse pilti, millel on kujutatud koer, kes pissib diivani peale (pilt nr 40).

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Kuula. Muri tegi sääred. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Muri seisis paigal. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Muri jooksis minema. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Muri istus põrandal. Mis pildist ma rääkisin?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Muri tegi sääred (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle asemel saab öelda – Muri jooksis minema.

5. Metafoorse lausungi kasutamine pildil kujutatud situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 55, millel on kujutatud tüdruk, kes jookseb. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida tüdruk teeb? Miks tüdruk jookseb?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Tüdruk.*
- Mida tüdruk tegi? *Joonistas seina peale.*
- Kas seina peale tohib joonistada? *Ei tohi.*
- Tüdruk tegi pahandust. Ema saab kurjaks. Mida teeb tüdruk? *Jookseb minema.* Kuidas saab teisiti ütelda? *Tüdruk teeb sääred.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

SITUATSIOON 3 – *SILMAD PEOS*

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *silmad peos* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 56–64, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 56, millel on kujutatud poiss, kes nutab. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab nukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist vaadatakse pilti, millel on kujutatud Toomas, kes ajas lillepoti põrandale (pilt nr 34) ja pilti, millel on kujutatud poiss, kes jookseb (pilt nr 45).

Toomas ajas lillepoti põrandale. Toomas hakkas kartma. Toomas jooksis õpetaja eest ära. Õpetaja leidis Toomase klassist. Õpetaja sai kurjaks. Ta hakkas Toomasega pahandama. Toomas muutus väga kurvaks. Toomas hakkas nutma. Pärast tunde rääkis Toomas Mariga.

Toomas ütles Marile: „Ma hakkasin nutma.“

Mari ütles Toomasel: „Jah, sul olid silmad peos.“

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss ja tüdruk rääkisid nutmisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Toomas ütles: ma hakkasin nutma. Mari ütles: Toomasel olid silmad peos. Toomas nuttis. Selle asemel saab öelda – Toomasel olid silmad peos.

Analüüs:

- Mille ajas Toomas põrandale? *Lillepoti.*
- Kelle eest Toomas ära jooksis? *Õpetaja.*
- Kust leidis õpetaja Toomase? *Klassist.*

- Kellega õpetaja pahandama hakkas? *Toomasega.*
- Mille pärast õpetaja kurjaks sai? *Toomas tegi lillepoti katki.*
- Õpetaja sai kurjaks. Missuguseks muutus Toomas? *Väga kurvaks.*
- Mida ütles Toomas enda kohta? Mis sõnadega Toomas rääkis endast? *Ma hakkasin nutma.*
- Mida ütles Mari Toomase kohta? Mis sõnadega Mari rääkis Toomasest? *Toomasel olid silmad peos.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsiooni kirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 57, millel on kujutatud poiss, kes nutab. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist vaadatakse pilti, millel on kujutatud Toomas, kes ajas joogiklaasi põrandale (pilt nr 35), ja pilti, millel on kujutatud Toomas, kes jookseb (pilt nr 46).

Toomas ajas joogiklaasi põrandale. Toomas hakkas kartma. Toomas jooksis õpetaja eest ära. Õpetaja leidis Toomase koridorist. Õpetaja sai Toomase peale pahaseks. Toomas muutus kurvaks. Toomas hakkas nutma.

Õpetaja kokkuvõte:

Toomas tegi pahandust. Õpetaja sai Toomase peale kurjaks. Toomas hakkas nutma. Selle asemel saab öelda – Toomasel olid silmad peos.

Vaata pilti! Kuula! Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula. Toomas hakkas nutma. Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula. Toomas rõõmustas. Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula. Toomas hakkas naerma. Kas ma ütlesin õigesti?

Kuula. Toomasel olid silmad peos. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Toomasel olid silmad peos. Selle asemel saab öelda – Toomas hakkas nutma.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (58–60), millel on kujutatud kolm tüdrukut. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus on tüdruk?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Tüdrukul olid silmad peos. Mis pildist ma rääkisin? Kuidas saab veel ütelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Tüdrukul olid silmad peos (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – tüdruk nuttis.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (61–63), millel on kujutatud kolm tüdrukut. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus on tüdruk?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Kuula. Tüdruk on õnnetu. Tüdruk nutab. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Tüdruk on õnnelik. Tüdruk naerab. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Tüdruk on nukker. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Tüdruk on kurb. Tüdrukul on silmad peos. Mis pildist ma rääkisin?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Tüdrukul olid silmad peos (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – tüdruk nuttis.

5. Metafoorse lausungi kasutamine situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 64, millel on kujutatud poiss, kes nutab. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutlus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus on poiss?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Poiss.*
- Mis tujus on poiss? *Kurvas.*
- Poiss on kurb. Mille järgi otsustad? *Pisarad voolavad, suu on kurb.*
- Mida poiss teeb? *Nutab.*
- Poiss nutab. Kuidas saab selle asemel öelda? *Poisil on silmad peos.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

4. MARI JA TOOMAS LÄHEVAD LINNA

- Eesmärk** Luua kujutlus kirjeldatavast situatsioonist (Mari ja Toomas lähivad linna).
- Vahendid** Pabernukud Mari ja Toomas, pilt 65 (linn).
- Tegevus** Õpetaja esitab õpilastele lühiteksti, mida illustreerib pilt linnast. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Õpetaja esitab sisutaastavad küsimused kuulnud lühiteksti kohta.

Õpetaja tegevus ja kõne	Õpilaste tegevus ja kõne
Õpetajal on kaks pabernukku. Õpetaja paneb lauale pildi 65. <i>Mari ja Toomas elavad suure linna lähedal. Linna saab minna jalgsi. Linna saab sõita bussiga. Linnas on palju poode. Linnas on kino ka. Marile ja Toomasele meeldib linnas käia.</i>	Õpilane vaatab pilti õpetaja osutamise järgi.
Küsimused teksti mõistmise kohta: Kus elavad Mari ja Toomas? <i>Linna lähedal.</i> Kuidas saab linna minna? <i>Jalgsi.</i> Millega saab linna sõita? <i>Bussiga.</i> Mis kohtades on jutust räägitud? <i>Poodidest, kinost.</i> Kus meeldib Marile ja Toomasele käia? <i>Linnas.</i> ABI: • pildile osutamine; • situatsiooni kirjelduse kordamine; • suunavate lisaküsimuste esitamine.	

SITUATSIOON 1 – JÄNEST SÕITMA

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *jänest sõitma* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 66–74, kaks pabernukku.

Tegevus 1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 66, millel on kujutatud tüdruk bussis. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab pabernukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib.

Mari ja Toomas kõndisid bussipeatusesse. Mari otsis taskust bussipiletit. Piletit ei olnud taskus. Mari unustas pileti koju. Buss juba tuli. Maril ei olnud aega pileti järgi minna. Mari ja Toomas läksid bussi peale. Bussi tuli pileтите kontrollija. Piletite kontrollija küsis Marilt piletit. Mari ütles: „Mul ei ole piletit“. Piletite kontrollija ütles: „Sa sõidad jänest.“

Õpetaja kokkuvõte:

Mari ja pileтите kontrollija rääkisid piletit sõidust. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Mari ütles: mul ei ole piletit. Kontrollija ütles: sa sõidad jänest. Sõidab ilma piletit. Selle asemel saab öelda – sõidab jänest. See võib juhtuda bussis, trammis, trollis või rongis.

Analüüs:

- Kuhu kõndisid Mari ja Toomas? *Bussipeatusesse.*
- Mida otsis Mari taskust? *Bussipiletit.*
- Mille unustas Mari koju? *Bussipileti.*
- Mida ei olnud Maril aega teha? *Pileti järgi minna.*
- Mille peale läksid Mari ja Toomas? *Bussi peale.*
- Kes tuli bussi? *Piletite kontrollija.*
- Mida küsis pileтите kontrollija Marilt? *Bussipiletit.*
- Mida Maril ei olnud? *Piletit.*
- Mida ütles Mari? Mis sõnadega rääkis Mari? *Mul ei ole piletit.*
- Mida ütles pileтите kontrollija? Mis sõnadega rääkis pileтите kontrollija piletit sõidust? *Sa sõidad jänest.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsiooni kirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 67, millel on kujutatud poiss rongis. Õpetaja räägib loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte.

See on Peeter. Peeter sõidab rongiga. Peeter ei ostanud piletit. Ta unustas.

Õpetaja kokkuvõte:

Peeter unustas pileti osta. Peeter sõidab rongis ilma piletita. Selle asemel saab öelda – sõidab jänest.

Vaata pilti! Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Peeter sõidab rongis ilma piletita. Kas ma ütlesin õigesti?

Peetril oli pilet olemas. Kas ma ütlesin õigesti?

Peeter ostis rongist pileti. Kas ma ütlesin õigesti?

Peeter sõitis rongis jänest. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine, situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Peeter sõidab rongis jänest. Selle asemel saab öelda – Peeter sõidab rongis ilma piletita.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (68–70), millel on kujutatud poiss, kes sõidab trammiga. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Millega poiss sõidab?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula! Mis pildist ma räägin.

Poiss sõidab trammis jänest. Mis pildist ma rääkisin? Mida saab selle asemel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss sõidab trammis jänest (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – poiss sõidab trammis ilma piletita.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (71–73), millel on kujutatud poiss, kes sõidab trolliga. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Kellega poiss räägib?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Kuula. Poiss sõidab trollis ilma piletita. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poiss sõidab trollis jänest. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poisil on pilet olemas. Mis pildist ma rääkisin?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss sõidab trollis jänest (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – poiss sõitis trollis ilma piletita.

5. Metafoorse lausungi kasutamine situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 74, millel on kujutatud tüdruk, kes sõidab bussis ilma piletita. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Millega tüdruk sõidab?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Tüdruk.*
- Milles tüdruk sõidab? *Bussis.*
- Kellega tüdruk räägib? *Piletite kontrollijaga.* Piletite kontrollija küsib tüdrukult piletit.

- Mida tüdrukul ei ole? *Piletit*. Tüdruk sõidab ilma piletita.
- Kuidas saab teisiti ütelda? *Tüdruk sõidab jänest*.

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

SITUATSIOON 2 – *LÕI SILMAD MAHA*

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *lõi silmad maha* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 75–83, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 75, millel on kujutatud tüdruk, kes häbeneb. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab pabernukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib. Enne situatsiooni kirjelduse esitamist, vaadatakse pilti, millel on kujutatud Mari, kes sõitis bussis ilma piletita (pilt nr 66).

Mari räägib õhtul emaga. Mari ütleb: Mul ei olnud bussipiletit. Ma sõitsin jänest. Ma tundsin ennast halvasti. Mul hakkas häbi. “ Ema ütleb: Jah, sa lõid silmad maha. “

Õpetaja kokkuvõte:

Ema ja Mari rääkisid häbenemisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Mari ütles: mul hakkas häbi. Ema ütles: Sa lõid silmad maha. Hakkas häbi. Selle asemel saab öelda – lõi silmad maha.

Analüüs:

- Mida Maril ei olnud? *Piletit*.
- Kuidas Mari ennast tundis? *Halvasti*.
- Miks Mari ennast halvasti tundis? *Sest tal ei olnud piletit*.
- Kellega Mari õhtul häbenemisest rääkis? *Emaga*.
- Mida ütles Mari? Mis sõnadega rääkis Mari? *Mul hakkas häbi*.
- Mida ütles ema? Mis sõnadega rääkis ema häbenemisest? *Mari lõi silmad maha*.

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsioonikirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 76, millel on kujutatud poiss, kes häbeneb. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte.

Pildile on joonistatud poiss. Selle poisi nimi on Kalle. Kalle nokkis nina. Ema tegi Kallele märkuse. Ema ütles – nii ei tohi teha. Kallel hakkas häbi.

Õpetaja kokkuvõte:

Kalle nokkis nina. Kalle teab, et nina ei tohi nokkida. Kallel hakkas sellepärast häbi. Selle asemel saab öelda – Kalle lõi silmad maha.

Vaata pilti. Kuula! Kas ma ütlen õigesti?

Kallel hakkas häbi. Kas ma ütlesin õigesti?

Kallel läks tuju rõõmsaks. Kas ma ütlesin õigesti?

Kalle hakkas naerma. Kas ma ütlesin õigesti?

Kalle lõi silmad maha. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Kalle lõi silmad maha. Selle asemel saab öelda – Kallel hakkas häbi.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (77–79), millest ühel on kujutatud tüdruk, kellel on häbi. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida tüdruk tunneb?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Sellele pildile on joonistatud tüdruk. Tüdruk ütles isale koledasti. Tüdruk tundis ennast halvasti.

Kuula! Mis pildist ma räägin?

Tüdruk lõi silmad maha. Mis pildist ma rääkisin?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Tüdruk lõi silmad maha (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – tüdrukul hakkas häbi.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale kolm pilti (80–82), millest ühel on kujutatud poiss, kellel on häbi. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Kuidas poiss ennast tunneb? Mida poiss tunneb?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta need sobivad.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Kuula. Poiss lõi silmad maha. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poisil hakkas häbi. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poiss rõõmustas. Mis pildist ma rääkisin?

Kuula. Poiss oli õnnelik. Mis pildist ma rääkisin?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Poiss lõi silmad maha (õpetaja osutab vastavale pildile). Selle asemel saab öelda – poisil hakkas häbi.

5. Metafoorse lausungi kasutamine pildil kujutatud situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 83, millel on kujutatud tüdruk, kes tunneb häbi. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutlus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida tüdruk tunneb?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Tüdruk.*
- Mida tüdruk tunneb? Mis tujus tüdruk on? *Tüdrukul on häbi.*
- Miks tüdruk tunneb häbi? *Vastab oma kogemuse alusel.*
- Tüdrukul on häbi. Kuidas saab teisiti ütelda? *Tüdruk lõi silmad maha.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

SITUATSIOON 3 – JÄNES PÕUES

Eesmärk Õpilane mõistab ja kasutab ülekantud tähendusega repliiki *jänes põues* vastuseks küsimusele pildil kujutatud situatsioonides.

Vahendid Pildid nr 84–95, kaks pabernukku.

Tegevus **1. Metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi mõistmine.**

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 84, millel on kujutatud tüdruk, kes tunneb hirmu. Pilt illustreerib kirjeldatavat situatsiooni. Õpetaja räägib õpilastele loo, kasutab nukke Mari ja Toomas ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta küsimusi. Situatsiooni kirjelduse esitamisel osutab õpetaja pildil nendele kohtadele, millest ta räägib.

Mari ja Toomas käisid kinos. Pärast kino läksid Mari ja Toomas koju. Mari ja Toomas läksid kinost välja. Väljas oli juba pime. Mari kuulis öökulli huikamist. Kodus rääkis Mari emale: „Õues oli pime. Ma kartsin.“ Ema ütleb Marile: „Jah, sul oli jänes põues.“

Õpetaja kokkuvõte:

Ema ja Mari rääkisid hirmu tundmisest. Nad rääkisid erinevate sõnadega. Mari ütles: ma hakkasin kartma. Ema ütles: Maril oli jänes põues. Mari hakkas kartma. Selle asemel saab öelda – Maril oli jänes põues.

Analüüs:

- Kuhu Mari ja Toomas läksid? *Koju.*
- Kas õues oli veel valge või oli juba pime? *Õues oli juba pime.*
- Mida Mari kuulis? *Öökulli hõikamist.*
- Kus ei meeldi Marile pimedas olla? *Õues.*
- Kellega Mari kodus rääkis? *Emaga.*
- Mida ütles Mari emale? Mis sõnadega Mari rääkis hirmust? *Ma hakkasin kartma.*
- Mida ütles ema? Mis sõnadega rääkis ema Mari hirmust? *Maril oli jänes põues.*

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine; situatsioonikirjelduse kohandamine vastavalt õpilaste kõne arengu tasemele.

2. Situatsiooni kohta sobiva metafoorse ja tavapärase sõnastusega lausungi valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 85, millel on kujutatud poiss, kes tunneb hirmu. Õpetaja räägib õpilastele loo ning esitab situatsiooni kirjelduse kohta ütlusi. Õpilane otsustab, kas ütlus sobib kirjeldatud situatsiooni juurde või mitte.

Lapsed jalutasid koju. Teel nägid nad suurt koera. Toomasele ei meeldi suured koerad. Toomas kardab suuri koeri.

Õpetaja kokkuvõte:

Toomas nägi tee peal suurt koera. Toomas kartis suurt koera. Selle asemel saab öelda. Toomasel oli jänes põues.

Vaata pilti. Kuula! Kas ma ütlen õigesti!

Toomas ei kartnud. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas hakkas kartma. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomasel oli jänes põues. Kas ma ütlesin õigesti?

Toomas tundis rõõmu. Kas ma ütlesin õigesti?

ABI: pildile osutamine; situatsiooni kirjelduse kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja teeb kokkuvõtte:

Toomasel oli jänes põues. Selle asemel saab öelda – Toomasel oli hirm, Toomas kartis.

3. Metafoorse lausungi juurde sobiva situatsiooni valimine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (86–89), millel on kujutatud tüdruk. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mis tujus on tüdruk?*). Õpetaja ütleb lausungi ning õpilane peab otsustama, mis piltide kohta see lausung sobib. Õpilane osutab sobivatele piltidele.

Kuula! Mis pildist ma räägin.

Tüdrukul on jänes põues. Mis pildist ma räägin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Jänes põues. Kuidas saab veel öelda?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Tüdrukul on jänes põues (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle asemel saab öelda – tüdruk kardab, tüdruk tunneb hirmu.

4. Situatsiooni ja lausungi kokku sobitamine.

Õpetaja paneb lauale/seinale neli pilti (90–93), millel on kujutatud poiss. Õpilastega koos analüüsitakse pilte, et luua kujutlused pildil kujutatud situatsioonidest (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida poiss tunneb?*). Õpetaja kasutab situatsioonide kohta erinevaid ütlusi ning õpilane valib pildid (osutab), mille kohta ütlus sobib.

Kuula. Mis pildist ma räägin?

Kuula. Poisil on jänes põues. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Poiss tunneb hirmu. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Poiss ei tunne hirmu. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

Kuula. Poiss on rõõmus. Mis pildist ma rääkisin? Mis pildi kohta see veel sobib?

ABI: pildile osutamine; lausungi kordamine; suunavate lisaküsimuste esitamine.

Õpetaja kokkuvõte:

Poisil on jänes põues (õpetaja osutab vastavatele piltidele). Selle asemel saab öelda – poiss tunneb hirmu, poiss kardab.

5. Metafoorse lausungi kasutamine situatsiooni kohta.

Õpetaja paneb lauale/seinale pildi nr 94, millel on kujutatud poiss, kes tunneb hirmu. Õpilastega koos analüüsitakse pilti, et luua kujutlus pildil kujutatud situatsioonist (nt. *Kes on pildile joonistatud? Mida poiss tunneb?*). Õpilane sõnastab sobiva ülekantud tähendusega repliigi vastuseks küsimusele.

- Kes on pildile joonistatud? *Poiss.*
- Mida poiss tunneb? *Hirmu.*
- Keda poiss võib karta? *Õpilane vastab oma kogemusele toetudes.*
- Laps kardab. Kuidas saab veel ütelda? *Lapsel on jänes põues.*

ABI: suunavate lisaküsimuste esitamine; valik kolme lausungi hulgast; lausungi alguse ette ütlemine.

LISAKS:

- Õppetegevuse mitmekesistamiseks võib antud teemade juurde valida sobiva sisuga laule, luuletusi, kehalist tegevust ning teha kunstitöid. Sel viisil kinnistuvad omandatud teadmised paremini.
- Kui klassis või grupis on õpilasi, kes on omandanud elementaarse lugemise ja kirjutamise oskuse võib harjutamiseks koostada ka temaatilisi töölehti.
- Töölehti võib koostada ka selliseid, mille täitmine ei eelda lugemise ja kirjutamise oskust.
- Soovitav on kasutada õpitud ülekantud tähendusega repliike igapäevases kõnes (tund, vahetund, õppekäik) ning ärgitada ka õpilasi neid kasutama.